

PRZEGLĄD WETERYNARYJNY

ORGAN MAŁOPOLSKIEGO TOWARZYSTWA LEKARZY WETERYNARYJNYCH I TOW.
LEKARZY WETERYNAR. WOJEWÓDZTWA KRAKOWSKIEGO I ŚLĄSKIEGO W KRAKOWIE
MIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY

MEDYCYNIE WETERYNARYJNEJ

Redaktor naczelny i odpowiedzialny: Prof. Dr. ZYGMUNT MARKOWSKI.

JOZEF BIGO.

STATYSTYKA UBOJU RZEŻNI MIEJSKIEJ W BYDGOSZCZY ZA ROK 1926.

W roku 1926 ubito: stadników 1.640 sztuk, wołów 373 szt., krów 7.247 szt., bydła młodocianego 1.619 szt., cieląt 16.107 szt., świń 56.304 szt., prosiąt 3 szt., owiec 13.632 szt., kóz 676 szt., koźląt 25 szt., koni 289 szt., źrebiąt 9 szt., mułów 1 sztuk. Razem 97.925 sztuk.

Jeżeli się zestawili dla porównania ilości ubitych zwierząt z okresu lat od 1920 do 1926, to zauważy się, że:

Ubito w roku	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926
rogaczyny .	5 865	8 773	10.732	7.092	11.057	11.000	10.879
cieląt . .	9 497	13.686	14.453	11.713	11.863	16.504	16.107
świń . . .	37.041	39.247	29 812	25.751	43.589	53.701	56.307
owiec . .	—	—	12.856	7.265	9.139	14.387	13.657
kóz . . .	9.464	13.773	1.067	1.500	558	200	676
koni, mułów	186	283	337	614	271	221	299
Razem . .	62.053	75.762	69.257	53.935	76.477	96 013	97 925

Ubój zwierząt rzeźnych w okresie pierwszych 4 lat polskiej administracji wykazuje pod względem ilości ubitych zwierząt znaczne wahania, rok 1923 był pod tym względem rokiem przełomowym, od roku 1924 bowiem, ubój zwierząt mimo nieznacznych wahanń łagodnie wzrasta, a tendencję zwykłą możnaby przyjąć za stałą, względnie naturalną z uwagi na to, że zwyczajka uboju dotyczy również i zwierząt nie przeznaczonych na wywóz za granice państwa. Rok 1923 był rokiem przełomowym dlatego, ponieważ w porównaniu do poprzedniego ubój znacznie się zmniejszył, bo o 15.322 sztuk, mimo ubitych (przez tutejszą Fabrykę Konserw Mięsnych) dla wyrobu konserw 504 sztuk rogaczyny. To znaczne zmniejszenie się uboju tłumaczy wzrastająca z każdym niemal dniem tego roku drożyzna artykułów spożywczych, wywołana ciężkimi warunkami ekonomicznymi. W roku tym zaznaczył się bardzo silnie ubój koni, co właśnie najlepiej ilustruje ciężkie warunki życiowe, zwłaszcza jeżeli się zważy zdwojoną wprost konsumpcję (w porównaniu do lat innych) taniego mięsa końskiego, w miejsce więcej wartościowego pod względem odżywczym, ale znacznie droższego, pochodzącego od innych zwierząt rzeźnych.

Waga mięsa z całorocznego uboju pochodząca, z wyjątkiem mięsa z uboju, poza rzeźnią dokonanego (z pominięciem lat 1920, 1921, 1922, co do których brak odpowiednich obliczeń) wynosiła:

W roku	1923	1924	1925	1926
wołowiny . . .	3,712.202 ¹⁾	2,776.637	1.811.085	1,842 522
cielęciny . . .	314.232	315 320	374.004	381.784
wieprzowiny . .	2,723.487	4,608 224	4,842 820	3,709,450
skopowiny . .	156.088	246.983	246.309	232.394
koziny	17.105	7.170	2.065	7.837
Razem kg . .	6,923.214	7,954,334	7,276.283	6,173.987

¹⁾ Wysoka waga mięsa pochodzi stąd, że ubito 504 sztuk ciężkiego bydła opasowego, przeznaczonego do wyrobu konserw.

Konsumcja mięsa, przypadająca na obywatela miasta Bydgoszczy wynosiła przeciętnie:

W roku 1923 w stosunku rocznym 68.623 kg., w stosunku dziennym 0.188 kg.

W roku 1924 w stosunku rocznym 104.214 kg., w stosunku dziennym 0.286 kg.

W roku 1925 w stosunku rocznym 68.857 kg., w stosunku dziennym 0.189 kg.

W roku 1926 w stosunku rocznym 57.358 kg., w stosunku dziennym 0.157 kg.

Powyższe obliczenie sporządzono na podstawie statystycznych danych o przeciętnej ilości mieszkańców, po odliczeniu mięsa przeznaczonego na wywóz.

Wywóz mięsa za granice państwa w ostatnich 3 latach wzrastał się z roku na rok, i tak:

W roku 1924 wywieziono 1.163 sztuk ubitej trzody chlewnej przeważnie do Berlina.

W roku 1925 wywieziono 7.442 sztuk ubitej trzody chlewnej przeważnie do Anglii.

W roku 1926 wywieziono 2.727 sztuk ubitej trzody chlewnej do Anglii, 296 sztuk ubitej trzody chlewnej do Wiednia i 18.470 sztuk ubitej trzody chlewnej w stanie peklowanym, w postaci t. zw. bekonów do Anglii — czyli razem w roku 1926 wywieziono poza granice państwa 21.493 sztuk ubitej trzody chlewnej.

Prócz tego wywieziono poza obręb Bydgoszczy ubitych 60 owiec, 2 cielęta i 22 sztuk rogacizny.

Procedura oględzin zwierząt rzeźnych i mięsa.

Przy oględzinach zwierząt rzeźnych i mięsa, zatrudnieni byli dwaj lekarze weterynaryjni (w czasie urlopowania lub choroby jednego z lekarzy wet., dyrektor rzeźni), dwaj oglądacze, jeden skrawkarz i 6 trychinoskopistów.

Oględziny mięsa wykonywali na trzech halach, jeden lekarz weterynaryjny i dwóch oglądaczy, drugi zaś lekarz weterynaryjny zajęty był równocześnie oględzinami zwierząt rzeźnych przed ubojem. Oględziny mięsa i zwierząt przed ubojem sprawujący lekarze weterynaryjni, zmieniali się co tydzień w swych czynnościach.

Na jednego lekarza weterynaryjnego i 2 oglądaczy mięsa przypadło przeciętnie w jednym dniu pracy do zbadania ubitych: 36 sztuk rogaczyny, 53 cieląt, 187 świń, 47 owiec, względnie kóz i 1 koń. Jeżeli się jednak weźmie na uwagę dni największego uboju, jakimi są wtorki i piątki każdego tygodnia, to według średniej arytmetycznej, na każdy taki dzień przypadło do zbadania: 53 sztuk rogaczyny, 95 cieląt, 281 świń i 61 owiec, względnie kóz.

Przy ocenie mięsa kierowano się obowiązującą ustawą pruską w przedmiocie oględzin bydła rzeźnego i badania mięsa z dnia 3. czerwca 1900 r.

Badania bakteriologiczne mięsa wykonywał Państwowy Instytut Higjeny Zwierząt w Bydgoszczy. W roku 1926 przesłano do zbadania bakteriologicznego wycinki mięsa i organów, pochodzące od 79 sztuk zwierząt rzeźnych.

Z pośród 79.925 sztuk ubitych zwierząt, stwierdzono u 7.990 sztuk różne choroby (8.15%), przyczem zakwestjonowano i zniszczono 94 całych sztuk i 5 pojedynczych ćwierci, 18.536 narządów wewnętrznych, 568 całych sztuk, 19 połów i 337 ćwierci przekazano pod deklaracją do sprzedaży w taniej jatce.

Odsetek różnych chorób w latach poprzednich wynosił: w roku 1922—6%, 1923—6.96%, 1924—8.44%, 1925—7.28%, a w roku 1926 jak już wyżej wspomniano 8.15%. W roku 1926 przywieziono celem powtórnego zbadania mięso, pochodzące z uboju poza rzeźnią miasta Bydgoszczy, w ilości: 307 ćwierci wołowiny, 77 tułowi cielęcych, 54 połówek wieprzowiny, 1 tułów owczy, 7 jeleni i 1 sarnę.

Choroby zakaźne.

I. Zaraza bydła i dziczyzny. Chorobę tę stwierdzono badaniem bakteriologicznym, jak i szczepieniem na zwierzęta doświadczalne, u 1 krowy z zapaleniem płuc i objawami posocznicy. Cały tułów zwierzęcia, z wyjątkiem skóry, zniszczono.

II. Różyczka. Przypadków tej choroby zanotowano 41. Mięso pochodzące od 39 świń poddano parowaniu, zniszczono natomiast jako nieprzydatne do spożycia 2 całe tułowia.

III. Zaraza trzody chlewnej została stwierdzona u 18 sztuk. Mięso pochodzące od 9 sztuk peklowano przez 21 dni, poczem wydano na sprzedaż w taniej jatce pod deklaracją.

IV. Pomór świń stwierdzono u 3 sztuk. Z mięsem pocho-

dzącym od tych sztuk postąpiono analogicznie, jak przy zarazie trzody chlewnej.

V. Gruźlica. Chorobą tą dotkniętych było 190 stadników = 11,58% (11.97)¹⁾, 61 wołów = 16,35% (13.46), 2110 krów = 29,11% (25.55), 452 sztuk bydła młodocianego = 27,91% (29.54), 22 cieląt = 0,136% (0.115), 1927 świń = 3,42% (2.96), 238 owiec = 1,74% (1.83), 5 kóz = 0,71% (2.00).

Jeżeli zestawimy odsetek gruźlicy z kilku ostatnich lat w następującą tabelę:

R o k	g r u ż l i c a w %				
	rogaczna	cielęta	świnie	owce	kozy
1922	17.23	0.20	2.49	1,36 ²⁾	—
1923	25.25	0.145	3.08	1.56	0.53
1924	24 15	0 016	2 89	1.76	0.72
1925	22.72	0.115	2 96	1.83	2.00
1926	25 85	0.136	3.42	1.74	0 71

to przekonamy się, że odsetek gruźlicy u rogaczny wahał się w granicach od 17.23 do 25.85, przyczem daje się zauważyć względnie niski procent gruźlicy w roku 1922, wahanieniu gruźlicy u cieląt wyrażały się odsetkiem między 0.016 a 0.2 (wysoki procent w roku 1922), granice wahanieniu gruźlicy u świń były między 2.49 a 3.42%, u owiec między 1.56 a 1.83%, u kóz między 0.53 a 2.0%.

Gruźlica u rogaczny.

Gruźlica umiejscowiona.

1. Gruźlicę płuc stwierdzono u 125 stadników, 21 wołów, 708 krów, 301 sztuk bydła młodocianego i 8 cieląt.

2. Gruźlicę gruczołów chłonnych krezki u 1 stadnika, 5 krów, 2 sztuk bydła młodocianego.

¹⁾ Liczby w nawiasie oznaczają odsetek w roku ubiegłym.

²⁾ Owce i kozy razem.

3. Gruźlicę płuc i gruczołów chłonnych krezki, u 29 stadników, 16 wołów, 563 krów, 52 sztuk bydła młodocianego.

4. Gruźlicę płuc i błon surowiczych, u 6 stadników, 4 wołów, 60 krów, 20 sztuk bydła młodocianego, 4 cieląt.

5. Gruźlicę płuc, gruczołów chłonnych krezki i błon surowiczych, u 5 stadników, 2 wołów, 157 krów i 17 sztuk bydła młodocianego.

Gruźlicą umiejscowioną dotkniętych było ogółem 166 stadników = 10.12% (10.39), 43 wołów = 11.52% (10.25), 1493 krów = 20.60% (17.69), 392 sztuk bydła młodocianego = 24.21% (25.44), 12 cieląt = 0.074% (0.066).

Wskutek gruźlicy i wodnistości mięsa przekazano do sprzedaży w taniej jatce jako mniej wartościowe, mięso pochodzące od 23 krów i 2 sztuk bydła młodocianego.

Gruźlica uogólniona.

1. Gruźlicę płuc wraz z ogniskami gruźliczemi w kościach stwierdzono u 1 krowy. Mięso pochodzące od tej sztuki jako warunkowo przydatne poddano parowaniu i przekazano do sprzedaży w taniej jatce, co wyraża się skróceniem: kr. 1 $\square$ kości.

2. Gruźlicę płuc i gruczołów chłonnych krezki wraz z ogniskami gruźliczemi w kościach, stwierdzono u 1 stadnika (st. 1 $\square$ kości).

3. Gruźlicę płuc i wątroby dotkniętych było: 1 stadnik, 14 krów, 8 sztuk bydła młodocianego i 3 cielęta.

4. Gruźlicę płuc i nerek: 3 stadniki, 2 krowy i 4 sztuk bydła młodocianego. U 1 sztuki bydła młodocianego stwierdzono zmiany gruźlicze w gruczołach chłonnych mięśniowych, zaopatrujących mięśnie jednej ćwierci. Odnosną ćwiartkę poddano parowaniu, poczem przekazano do sprzedaży w taniej jatce, co wyraża się w skróceniu: bydł. młod. 1 $\times \frac{1}{4}$ $\square$.

5. Gruźlicę płuc, grucz. chłon. krezki i wątroby: 5 stadników, 4 woły, 85 krów, 11 sztuk bydła młodocianego (z ogólnej liczby wymienionych zwierząt poddano ograniczeniu, wyrażając się w skróceniu przyjętymi znakami: st. 1 $\square$ kości, kr. 3 $\times \square$ = mniej wartościowe, wskutek wodnistości mięsa, 1 $\times \frac{1}{4}$ $\square$, bydł. młod, 1 $\square$ kości).

6. Gruźlicę płuc, grucz. chłon. krezki i nerek: 1 stadnik, 10 krów (kr. 1 $\times \frac{1}{4}$ $\square$).

7. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki i wymion: 3 krowy (kr. $1 \times \frac{1}{4} \square$).

8. Gruźlicą płuc, wątroby i nerek: 1 stadnik, 2 krowy, 1 sztuka bydła młodocianego.

9. gruzlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby i wymion: 5 krów (kr. $1 \times \frac{1}{4} \square - \frac{3}{4} \square$).

10. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, nerek i wymion: 1 krowa (kr. $1 \square$).

11. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby i nerek: 2 stadniki, 1 wół, 15 krów, 1 sztuka bydła młodocianego (st. $1 \times \frac{1}{4} \square$, wół. $1 \times \frac{1}{2} \square$, kr. $1 \times \frac{3}{4} \square - \frac{1}{4} \square$, $1 \times \frac{1}{4} \square - \frac{1}{4} \square$, bydl. młod. $1 \square$ kości).

12. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby i śledziony: 2 cielęta (ciel. $1 \square$).

13. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, nerek i wymion: 5 krów (kr. $1 \square$ kości, $1 \square$, $1 \times \frac{1}{4} \square$).

14. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony i wymion: 2 krowy (kr. $1 \square$).

15. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony i nerek: 1 cielę (ciel. $1 \square$).

16. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki i błon surowiczych: 1 stadnik, 5 krów (st. $1 \times \frac{1}{4} \square$, kr. $3 \times \frac{1}{4} \square$, $2 \times \frac{3}{4} \square - \frac{1}{4} \square$).

17. Gruźlicą płuc, wymion i błon surowiczych: 1 krowa.

18. Gruźlicą płuc, wątroby i błon surowiczych: 1 stadnik, 3 krowy, 3 sztuki bydła młodocianego.

19. Gruźlicą płuc, nerek i błon surowiczych: 1 stadnik, 2 krowy, 2 sztuk bydła młodocianego.

20. Gruźlicą płuc, gruczołów chłon. krezki, wątroby i błon surowiczych: 2 stadniki, 4 woły, 201 krów, 17 sztuk bydła młodocianego (st. $1 \times \frac{1}{4} \square$, woły. $1 \square$ w., $1 \times \frac{3}{4} \square - \frac{1}{4} \square$, kr. $5 \square$ w., $3 \square$ kości, $1 \square$, $1 \times \frac{1}{4} \square - \frac{3}{4} \square$, $2 \times \frac{2}{4} \square$, $1 \times \frac{1}{2} \square$, $1 \times \frac{2}{4} \square - \frac{2}{4} \square$, $1 \times \frac{1}{2} \square - \frac{1}{2} \square$, $1 \times \frac{3}{4} \square - \frac{1}{4} \square$, $10 \times \frac{1}{4} \square$, bydl. młod. $1 \times \frac{1}{4} \square$).

21. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, nerek i błon surowiczych: 2 stadniki, 2 woły, 40 krów, 1 sztuka bydła młodocianego (woły $1 \times \frac{1}{4} \square$, kr. $3 \square$ w., $1 \square$ kości, $4 \times \frac{1}{4} \square$, bydl. młod. $1 \times \frac{1}{4} \square$).

22. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wymion i błon surowiczych: 6 krów, 1 sztuka bydła młodocianego (kr. $1 \square$ w., $2 \times \frac{1}{4} \square$).

23. Gruźlicą płuc, wątroby, nerek i błon surowiczych: 1 krowa.

24. Gruźlicą płuc, wątroby, śledziony i błon surowiczych: 1 cielę.

25. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, wymion i błon surowiczych: 12 krów (kr. 1 $\square$, $1 \times \frac{1}{4}$ $\square$ $\frac{3}{4}$ $\square$).

26. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, nerek, wymion i błon surowiczych: 6 krów (kr. 1 $\square$).

27. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, nerek i błon surowiczych: 3 stadniki, 7 wołów, 129 krów, 11 sztuk bydła młodocianego (st. 1 $\square$ kości, woły 2 $\square$ w, $1 \times \frac{1}{4}$ $\square$, kr. 1 sztukę zniszczono z powodu równoczesnego, znacznego wychudzenia = 1 Δ , 8 $\square$ kości, 4 $\square$, 20 $\square$, $1 \times \frac{1}{2}$ $\square$, $3 \times \frac{1}{4}$ $\square$ $\frac{3}{4}$ $\square$, $2 \times \frac{1}{4}$ $\square$ $\frac{2}{4}$ $\square$, $1 \times \frac{1}{2}$ $\square$ $\frac{1}{2}$ $\square$, $6 \times \frac{3}{4}$ $\square$ $\frac{1}{4}$ $\square$, $12 \times \frac{1}{4}$ $\square$, bydło młod. $1 \times \frac{1}{2}$ $\square$ $\frac{1}{2}$ $\square$, $1 \times \frac{1}{4}$ $\square$ $\frac{2}{4}$ $\square$).

28. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, nerek, wymion i błon surowiczych: 55 krów (kr. 1 Δ , 3 $\square$, 11 kości, 9 $\square$, $1 \times \frac{1}{4}$ $\square$, $2 \times \frac{1}{4}$ $\square$ $\frac{3}{4}$ $\square$, $1 \times \frac{1}{4}$ $\square$ $\frac{2}{4}$ $\square$, $2 \times \frac{3}{4}$ $\square$ $\frac{1}{4}$ $\square$, $9 \times \frac{1}{4}$ $\square$).

29. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony, nerek i błon surowiczych: 3 cielęta (1 $\square$, 2 $\square$).

30. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony, nerek, wymion i błon surowiczych: 1 krowa (kr. 1 $\square$).

31. Gruźlicą wszystkich organów wewnętrznych, dotkniętych było 10 krów (5 Δ , 1 $\square$, 2 $\square$, $1 \times \frac{1}{4}$ $\square$).

Z powodu gruźlicy uogólnionej ze znacznem rozszerzeniem zmian gruźliczych, względnie równoczesnej wodnistości mięsa przekazano do sprzedaży w taniej jatce jako mniej wartościowe mięso, wołu: 3 całe tułowia i 3 pojedyncze ćwierci, krów: 47 tułowi, 2 połowy i 53 pojedynczych ćwierci, bydła młodocianego: 1 połowę i 2 pojedyncze ćwierci, wreszcie 2 tułowia cielęce.

Z powodu gruźlicy w gruczołach chłonnych mięśniowych, jak również gruźlicy kości, poddano sterylizowaniu (przez parowanie) mięso, stadników: 3 tułowia i 3 pojedyncze ćwierci, wołu: 1 tułów, 1 połowę i 3 pojedyncze ćwierci, krów: 35 tułowi, 4 połowy i 96 pojedynczych ćwierci, bydła młodocianego: 2 tułowia, 1 połowę i 5 pojedynczych ćwierci, 3 tułowia cielęce.

Zniszczono, jako szkodliwe dla zdrowia ludzkiego, wsku-

tek gruźlicy uogólnionej ze znacznem wychudzeniem, mięso pochodzące od 7 krów.

Gruźlicą uogólnioną dotkniętych było ogółem 24 stadników = 1.46% (1.58), 18 wołów = 4.83% (3.21), 617 krów = 8.51% (7.86), 60 sztuk bydła młodocianego = 3.70% (4.10), 10 cieląt = 0.062% (0.049).

Przypadający odsetek gruźlicy obliczony został w stosunku do całej ilości ubitych sztuk danego rodzaju.

Aby stosunek wieku, a raczej okresu dojrzałości względnie dojrzewania do gruźlicy przedstawić liczbowo, przyjmujemy praktykowany na rzeźniach podział bydła rzeźnego na rogaciznę (dojrzałe stadniki, woły, krowy) w wieku od 2 lat, bydło młodociane od 3 miesięcy do 2 lat i cielęta do 3 miesięcy, to odnośnie do powyższego podziału bydła rzeźnego przekonamy się, że:

na 9260 sztuk ubitej rogacizny było gruźliczych	2361 sztuk = 25.49%
a z 2361 sztuk rogacizny było dotkniętych gruźlicą uogólnioną . . .	659 „ = 27.91%
zaś na 1619 sztuk bydła młodocianego było gruźliczych	452 „ = 27.91%
a z 452 sztuk bydła młodocianego było dotkniętych gruźlicą uogólnioną .	60 „ = 13.27%
wreszcie na 16.107 ubitych cieląt było gruźliczych	22 „ = 0.136%
a z 22 cieląt było dotkniętych gruźlicą uogólnioną	10 „ = 45.45%

Stosunek organów biorących udział w uogólnieniu gruźlicy u poszczególnych grup bydła rzeźnego, przedstawia się następująco:

U rogacizny przypada na płuca 100%, gruczoły chłonne krezki 94.99%, wątrobę 86.64%, błony surowicze 75.11%, nerki 45.82%, wymiona 17.17%, gruczoły chłonne mięśniowe 14.56%, kości 4.24%.

U bydła młodocianego przypada na płuca 100%, wątrobę 86.66%, gruczoły chłonne krezki 70%, błony surowicze 58.33%, nerki 33.33%, gruczoły chłonne mięśniowe 8.33%, kości 3.33%, wymiona 1.66%.

U cieląt przypada na płuca 100%, wątrobę 100%, śle-

dzionę 70%, gruczoły chłonne krezki 60%, nerki 40%, błony surowicze 40%, gruczoły chłonne mięśniowe 20%.

Dokładnych dat gruźlicy macicy i śledziony (u rogacizny i bydła młodocianego) brak, ponieważ organa te usuwano każdorazowo przy gruźlicy błon surowiczych. Przypadków gruźlicy gruczołów chłonnych głowy nie notowano, nadmienić jednak należy, że proces gruźliczy w gruczołach chłonnych głowy spotykano przy różnych postaciach gruźlicy, jak również i w tych przypadkach, w których inne gruczoły chłonne, jak i organa, makroskopowo żadnych zmian gruźliczych nie wykazywały. Częstość występowania procesu gruźliczego w poszczególnych gruczołach mięśniowych, uwydatnia się na przykładzie kolejno wynotowanych 30 przypadków gruźlicy w gruczołach chłonnych mięśniowych; i tak znaleziono proces gruźliczy 24 razy w gruczołach karkowych wierzchnich, 12 razy w gruczołach podkolanowych, 7 razy w gruczołach fałdu słabizny i 2 razy w gruczołach pachowych.

Przy gruźlicy kości, na 9 zaobserwowanych przypadków, 4 razy stwierdzono makroskopowe zmiany gruźlicze w gruczołach chłonnych mięśniowych.

Gruźlica u nierogacizny.

Gruźlica umiejscowiona.

1. Gruźlicą płuc dotkniętych było: 246 świń.
2. Gruźlicą gruczołów chłonnych krezki: 59 świń.
3. Gruźlicą płuc i gruczołów chłonnych krezki: 362 świń.

Gruźlicą umiejscowioną dotkniętych było ogółem 667 świń = 1.19% (1.44).

Gruźlica uogólniona.

1. Gruźlicą płuc i wątroby dotkniętych było: 21 świń (1 □ chw.).
2. Gruźlicą gruczołów chłonnych krezki i wątroby: 5 świń.
3. Gruźlicą płuc i śledziony: 1 świnia.
4. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki i wątroby: 560 świń (6 □ kości, 1 □, $2 \times \frac{1}{4}$ □).
5. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki i nerek: 4 świnie.
6. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki i śledziony: 16 świń ($1 \times \frac{1}{4}$ □, $1 \times \frac{2}{4}$ □).
7. Gruźlicą płuc, wątroby i śledziony: 1 świnia.

8. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby i śledziony: 475 świń (44 $\square$ kości, 4 $\square$, $44 \times \frac{1}{4} \square$, $14 \times \frac{2}{4} \square$, $1 \times \frac{1}{4} \square$, $3 \frac{3}{4} \square$, $5 \times \frac{2}{4} \square$, $2 \frac{1}{4} \square$, $1 \times \frac{1}{2} \square$, $1 \frac{1}{2} \square$, $1 \times \frac{3}{4} \square$, $1 \frac{1}{4} \square$).

9. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby i nerek: 19 świń (1 $\square$ kości, $1 \times \frac{1}{4} \square$, $1 \times \frac{2}{4} \square$).

10. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, śledziony i nerek: 1 świnia.

11. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony i nerek: 138 świń (36 $\square$ kości, 4 $\square$, $3 \times \frac{1}{4} \square$, $3 \frac{3}{4} \square$, $7 \times \frac{2}{4} \square$, $3 \times \frac{1}{2} \square$, $1 \frac{1}{2} \square$, $1 \times \frac{3}{4} \square$, $2 \frac{1}{4} \square$, $18 \times \frac{1}{4} \square$).

12. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony i wymion: 1 świnia ($\frac{2}{4} \square$).

13. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony, nerek i wymion: 3 świnie (1 $\square$ kości, $\frac{2}{4} \square$).

14. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby i błon surowiczych: 4 świnie.

15. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony i błon surowiczych: 4 świnie (1 $\square$ kości).

16. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony, nerek i błon surowiczych: 7 świń (1 $\triangle$, 2 $\square$ kości, $1 \times \frac{2}{4} \square$, $2 \frac{1}{4} \square$).

Z powodu gruźlicy uogólnionej przekazano do sprzedaży w taniej jatce jako mniej wartościowe, mięso 1 świnia, 4 połowy i 21 pojedynczych ćwierci. Z powodu gruźlicy w gruczołach chłonnych mięśniowych, jak również gruźlicy kości poddano parowaniu, poczem przekazano do sprzedaży w taniej jatce 100 tułowi, 4 połowy i 143 pojedynczych ćwierci. Zniszczono jako szkodliwe dla zdrowia ludzkiego, wskutek gruźlicy uogólnionej ze znacznem wychudzeniem, mięso pochodzące od 1 świnia.

Gruźlicą uogólnioną dotkniętych było ogółem 1260 świń — w stosunku do całej ilości ubitych sztuk 2.23% (1.52), w stosunku zaś do ogólnej ilości gruźlicą dotkniętych sztuk 65.38%.

Stosunek procentowy organów biorących udział w uogólnieniu gruźlicy u nierogacizny, przedstawia się następująco:

Na 1260 świń dotkniętych gruźlicą uogólnioną przypada na płuca 99.60%, wątrobę 98.25%, gruczoły chłonne krezki 98.17%, śledzionę 51.34%, nerki 13.65%, gruczoły chłonne mięśniowe

9.28%, kości 7.22%, błony surowicze 1.19%, wymiona 0.31%¹⁾, jelita 0.23%.

Wzajemny stosunek zachodzący pomiędzy poszczególnymi gruczołami chłonnymi mięśniowemi, dotkniętymi procesem gruźliczym, obrazuje 40 zaobserwowanych przypadków, w których znaleziono proces gruźliczy 37 razy w gruczołach karkowych wierzchnich, 9 razy w gruczołach fałdu słabizny i 7 razy w gruczołach podkolanowych.

Przy gruźlicy kości na 39 przypadków 15 razy stwierdzono makroskopowe zmiany gruźlicze w gruczołach chłonnych mięśniowych.

Gruźlica u owiec i kóz.

Gruźlica umiejscowiona.

1. Gruźlicą płuc dotkniętych było 187 owiec, 4 kozy.
2. Gruźlicą umiejscowioną dotkniętych było zatem 187 owiec = 1.37% (159), 4 kozy = 0.57% (1.50).

Z powodu gruźlicy i wodnistości mięsa przekazano do sprzedaży w taniej jatce jako mniej wartościowe, mięso pochodzące od 1 kozy.

Gruźlica uogólniona.

1. Gruźlicą płuc i wątroby dotkniętych było: 38 owiec, 1 koza.
2. Gruźlicą płuc, gruczołów chłonnych krezki i wątroby: 3 owce (1 □).
3. Gruźlicą płuc, wątroby i śledziony: 7 owiec ($1 \times \frac{3}{4}$ □ $1 \times \frac{1}{4}$ □).
4. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby i śledziony; 1 owca.
5. Gruźlicą płuc, grucz. chłon. krezki, wątroby, śledziony i nerek: 1 owca (1 □).
6. Gruźlicą płuc, wątroby i błon surowiczych: 1 owca.

Gruźlicą uogólnioną dotkniętych było 51 owiec = w stosunku do całej ilości ubitych sztuk 0.37% (0.24). Stosunek gruźlicy uogólnionej do ilości gruźliczych owiec, wyraża się odsetkiem 15.08. Gruźlicą uogólnioną dotknięta była 1 koza =

¹⁾ Odsetek gruźlicy wymion nie jest ścisły, ponieważ przy obliczeniu nie zdołano (z braku odpowiednich zapisków) uwzględnić płci, a wzięto całkowitą ilość, tak sameów, jak i samiec.

0.14% (0.50) w stosunku do ogólnej ilości ubitych kóz, zaś 20% w stosunku do ilości gruźliczych kóz.

Stosunek procentowy organów, biorących udział w uogólnieniu gruźlicy u owiec przedstawia się następująco:

Na 51 owiec dotkniętych gruźlicą uogólnioną przypada na płuca 100%, wątrobę 100%, śledzionę 17.64, gruczoły chłonne krezki 9.80%, gruczoły chłonne mięśniowe 3.92%, nerki 1.96%, błony surowicze 1.96%.

Z powodu gruźlicy uogólnionej i wodnistości mięsa wydano do sprzedaży w taniej jatce jako mniej wartościowe, mięso 1 owcy i 3 pojedyncze ćwierci. Z powodu gruźlicy w gruczołach chłonnych mięśniowych, przekazano do sprzedaży w taniej jatce, po uprzednim parowaniu mięsa, 1 tułów owczy i 1 pojedynczą ćwiartkę.

Zakażenie krwi.

a) Bez wykazania zatruwaczy mięsa.

Cały tułów zwierzęcia zniszczono wskutek:

Posocznicy 3 krów, 1 cielęcina, 1 konia
Ropnicy 7 krów, 1 sztuki bydła młodocianego
Posocznicy gnilnej . . 1 stadnika, 1 krowy.

b) Zatruwacze grupy ropnicy i posocznicy.

Zakażenie mięsa bakteriami ropotwórczemi stwierdzono:

Przy ropniach rozlanych: u 11 krów, 1 sztuki bydła młod., 2 cieląt, 2 świń, 1 konia.

Przy zapaleniu stawów: u 1 stadnika, 2 wołów, 3 krów, 1 konia.

Przy zapaleniu płuc: u 3 krów, 2 cieląt, 1 owcy, 1 konia.

Przy zapaleniu otrzewny: u 1 stadnika, 1 wołu, 1 krowy, 1 cielęcina, 1 świni.

Przy zapaleniu otrzewny i jelit: u 1 krowy.

Przy zapaleniu żołądka i jelit: u 1 krowy i 1 cielęcina.

Przy zapaleniu macicy: u 3 krów.

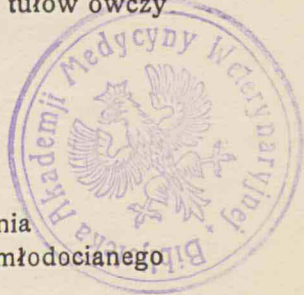
Przy urazowym zapaleniu żołądka i osierdzia: u 6 krów, 1 sztuki bydła młodocianego,

Przy zapaleniu nerek: u 3 krów i 1 świni.

Przy żółtacze: u 1 świni.

Przy martwicy wątroby: u 1 krowy.

Przy ogólnej wodnicy: u 1 krowy.

U dobitych poza rzeźnią: 1 stadnika, 1 wołu, 4 krów, 1 świni.

Mięso pochodzące od 1 stadnika, 1 wołu, 7 krów, 2 świni, przekazano jako mniej wartościowe do sprzedaży w taniej jatce pod deklaracją. Mięso 2 stadników, 3 wołów, 31 krów, 2 sztuk bydła młodocianego, 6 cieląt, 1 owcy i 4 świń przekazano do sprzedaży w taniej jatce po uprzednim parowaniu. Zniszczono jako nieprzydatne do spożycia, mięso pochodzące od 3 koni.

c) Zatruwacze mięsa specyficzne.

Zatrucie mięsa prątkami paraduru B. stwierdzono badaniem bakteriologicznym u 2 krów i 1 sztuki bydła młodocianego, których mięso jako szkodliwe dla zdrowia ludzkiego zniszczono:

Promienica.

Promienicą dotkniętych było ogółem 22 sztuk rogaczny: 3 stadniki (promienica języka), 13 krów (8 × promienica języka, 5 × promienica szczęki), 6 sztuk bydła młodocianego (5 × promienica języka, 1 × promienica szczęki).

Choroby inwazyjne.

1. Włosienicę stwierdzono u 1 sztuki nierogaczny = 0.00177% (0.0167). Mięso tej sztuki jako szkodliwe dla zdrowia ludzkiego zniszczono, a tłuszcz wytopiono.

Odsetek włosnicy z szeregu lat był następujący:

1914	1915	1916	1918	1922	1923	1924	1925	1926
0.007	0.030	0.008	0.070	—	0.0039	0.0183	0.0167	0.0017

2. Wągry szkodliwe dla zdrowia ludzkiego (*Cysticercus cellulosae*, *Cysticercus inermis*).

Wągrzyca u świń.

Wągrzycą dotkniętych było ogółem 13 sztuk trzody chlewnej = 0.023% (0.02). Mięso 4 sztuk zniszczono, a tłuszcz wytopiono, zaś mięso 9 sztuk peklowano przez 21 dni, a tłuszcz wytopiono, poczem przekazano do sprzedaży w taniej jatce.

Odsetek wągrzycy u nierogaczny w ostatnich 5 latach wynosił:

W roku 1922—0.080, 1923—0.054, 1924—0.023, 1925—0.020, 1926—0.023.

Wągrzyca u bydła.

Wągrzycą dotkniętych było ogółem 197 sztuk rogaczny

= 1.81% (1.61), 9 cieląt = 0.055% (0.042). Mięso 23 stadników, 1 wołu, 33 krów, 111 sztuk bydła młodocianego i 6 cieląt, jako jednowągrowate chłodzono przez 21 dni, poczem oddano do spożycia bez ograniczenia. Mięso natomiast pochodzące od 5 stadników, 4 krów, 20 sztuk bydła młodocianego i 3 cieląt jako wielowągrowate chłodzono przez 21 dni, poczem oddano do sprzedaży w taniej jatce jako mięso mniej wartościowe.

Z załączonej tabelki wynika, że odsetek wągryzycy u bydła zwiększył się w latach wojny, a co gorsze, wzrasta z każdym rokiem. W porównaniu do wągryzycy nierogacizny, wągryzycy bydła zdarza się bez porównania częściej, jak również przyjąć trzeba, że większy bywa też odsetek zachorzeń ludzi przez spożycie wągrowatego mięsa wołowego. Zważywszy to, że częstość występowanie wągryzycy u bydła systematycznie wzrasta, należałoby baczniejszą zwrócić uwagę na tępienie wągryzycy u bydła przez: 1) dokładne badanie mięsa na wągry, 2) leczenie ludzi z tasiecmem.

Odnosnie do sposobów walki z wągryzą należy: ad 1) roztoczyć ściślejszą kontrolę nad oglądaczami laikami wykonywującymi badanie mięsa i zmuszać tychże do dokładnego przestrzegania nacinania mięśni żuchwy i języka tak co do ilości, jak i jakości nacięć; spostrzeżenia bowiem zrobione na tutejszej rzeźni przekonują, że z okazji powtórnego badania przedkładane głowy i organa, zaopatrzone są z reguły w nacięcia niedostateczne i powierzchowne, ad 2) wysledzenie ludzi z tasiecmem (gospodarzy pasorzyta) względnie zagrody nie jest trudne na podstawie przedkładanych przy uboju świadectw pochodzenia na bydło rogate.

3. Bą b ł o w c e. Ogółem zanotowano u rogacizny 49 przy-

Rok	Odsetek wągryzycy u bydła
1913	0.75%
1914	0.56 „
1915	0.37 „
1916	1.14 „
1917	1.27 „
1918	1.92 „
1919	2.03 „
1922	0.77 „
1923	1.44 „
1924	1.15 „
1925	1.61 „
1926	1.81 „

padków, u nierogacizny $531 = 0,94\%$, u owiec $339 = 2,48\%$, przyczem nadmienić należy, że notowano tylko przypadki, w których zajęty organ, wskutek wielkiej ilości bąblowców, w całości został usunięty. Ze względu na umiejscowienie pasorzytów w organach u poszczególnych rodzajów zwierząt, znaleziono:

bąblowce w wątrobie u 12 krów, 1 szt. bydła młodocianego, 522 świń, 70 owiec,

bąblowce w płucach u 17 krów, 1 szt. bydła młodocianego, 5 świń, 109 owiec,

bąblowce w płucach i wątrobie u 1 wołu, 16 krów, 1 szt. bydła młodocianego, 4 świń i 160 owiec.

Wskutek wodnistości mięsa przekazano do sprzedaży w taniej jatce jako mniej wartościowe, mięso pochodzące od 3 krów, 1 świni i 3 owiec.

4. Motyllica. Przypadków motyllicy zanotowano ogółem: u rogacizny $634 = 5,82\%$, u świń 5, u owiec $205 = 1,50\%$, u kóz 14. Cyfry powyższe nie dają faktycznego obrazu częstości występowania tych pasorzytów w organach, ponieważ notowano tylko przypadki, w których cały organ jako zajęty w wysokim stopniu i zmieniony usunięto.

Odnosnie do umiejscowienia pasorzytów w organach u poszczególnych rodzajów zwierząt można nadmienić, że:

motyllicę wątroby stwierdzono u 48 stadników, 2 wołów, 373 krów, 146 szt. bydła młodocianego, 3 cieląt, 5 świń, 204 owiec, 12 kóz,

motyllicę płuc i wątroby u 4 stadników, 38 krów, 18 szt. bydła młodocianego, 1 owcy i 1 kozy.

Z powodu wodnistości mięsa przy inwazji motyllic przekazano do sprzedaży w taniej jatce, jako mniej wartościowe, mięso pochodzące od 7 krów, 1 cielęcia i 1 owcy.

Motyllice i bąblowce w wątrobie zanotowano u 2 krów.

5. Zapalenie robacze płuc (przy usunięciu całego organu) zanotowano u 4 krów, 6 sztuk bydła młodocianego, 1 świni, 10 owiec, 1 kozy i 1 konia.

Inne choroby i wady.

1. Ropnie w różnych organach znaleziono u 5 stadników, 3 wołów, 103 krów, 14 szt. bydła młodocianego, 9 cieląt, 20 owiec i 2 świń. Badaniu bakteriologicznemu poddano próbki mięsa i narządów od 2 krów, 1 szt. bydła młodocianego. Mięso

4 krów i 1 świni poddano parowaniu, zaś mięso pochodzące od 6 krów jako mniej wartościowe, przekazano do sprzedaży w taniej jatce.

2. Stany zapalne. Schorzenia zapalne różnych organów zanotowano u 5 stadników, 2 wołów, 134 krów, 23 szt. bydła młodocianego, 174 cieląt, 164 świń, 64 owiec, 4 kóz i 20 koni. Celem zróżniczkowania stanów zapalnych wymienić należy:

Zapalenie płuc u 3 stadników, 1 wołu, 24 krów, 8 sztuk bydła młodocianego, 26 cieląt, 38 świń, 63 owiec, 3 kóz, 10 koni — zapalenie nerek u cieląt (*Nephritis fibroplastica maculosa alba*) w 130 przypadkach — stany zapalne nerek u 13 krów, 1 szt. bydła młodocianego, 5 cieląt, 34 świń, 2 koni — stany zapalne wątroby u 6 krów, 2 szt. bydła młodocianego, 3 cieląt, 28 świń, 1 owcy, 5 koni — zapalenie zastawek sercowych u 37 świń — zapalenie urazowe żołądka i osierdžia u 1 stadnika, 27 krów, 7 szt. bydła młodocianego, 1 cielęcica — zapalenie płuc i opłucny u 1 stadnika, 1 wołu, 9 krów, 1 szt. bydła młodocianego, 3 cieląt, 6 świń, 1 kozy, 1 konia — zapalenie wymion u 21 krów i 1 świni — zapalenie zastawek sercowych i nerek u 17 świń — zapalenie bakteryjne miedniczek nerkowych (*Pyelonephritis bacteritica*) u 15 krów — zapalenie zrostowe organów wewnętrznych u 6 krów, 2 szt. bydła młodocianego, 1 cielęcica, 3 świń — zapalenie otrzewny u 7 krów, 1 szt. bydła młodocianego, 1 cielęcica — zapalenie otrzewny i jelit u 2 krów, 1 szt. bydła młodocianego, 1 konia — zapalenie mięśnia sercowego u 3 cieląt — zapalenie macicy u 3 krów — zapalenie stawów u 1 cielęcica.

Wskutek stanów zapalnych uznano jako mniej wartościowe, mięso krów w liczbie 26 tułowi i 2 ćwierci, 5 szt. bydła młodocianego, 2 cieląt, 2 świń, 1 owcy — poddano parowaniu mięso 5 krów, 1 cielęcica, 1 świni — zniszczono jako nieprzydatne do spożycia, mięso 10 tułowi i 2 ćwierci pochodzących od krów, mięso 2 szt. bydła młodocianego, 1 cielęcica i 3 koni.

3. Zatrucie moczem (*Uraemia*) zanotowano w jednym przypadku u krowy, której mięso jako nieprzydatne do spożycia zniszczono.

4. Nowotwory. Gruczolaki wątroby znaleziono u 1 krowy i 2 świń, gruczolakomięsaki u 1 krowy.

Gruczolak limfatyczny rozsiany zanotowano u 1 krowy

i 1 szt. bydła młodocianego. Z powodu znacznych rozmiarów bujania nowotworowego, obie sztuki zdeklarowano jako mniej wartościowe do sprzedaży w taniej jatce.

Gruczolakowo-włókniaki ze znacznym wychudzeniem i wodnistością mięsa zanotowano w jednym przypadku u krowy, której mięso jako nieprzydatne do spożycia zniszczono.

5. Żółtaczkę zanotowano u 2 krów, 7 cieląt, 2 świń, 3 owiec i 2 kóz. Mięso wszystkich sztuk jako mniej wartościowe przekazano do sprzedaży w taniej jatce.

6. Ogólną wodnicą dotkniętych było 2 krowy i 1 świnia. Mięso jak i wnętrzności, pochodzące od tych zwierząt, zniszczono jako nieprzydatne do spożycia.

7. Wychudzenie i wodnistość mięsa. Wskutek wodnistości mięsa bez wykazania istotnej przyczyny, przekazano jako mniej wartościowe do sprzedaży w taniej jatce, mięso z uboju: 1 wołu, 19 krów, 2 szt. bydła młodocianego, 3 cieląt, 7 owiec i 4 kóz. Mięso pochodzące od 1 konia zniszczono. Wskutek znacznego wychudzenia i wadliwego rozwoju uznano jako pośledniej jakości, mięso pochodzące od 6 świń.

8. Mięso o nieprzyjemnej woni. Wskutek przykrew woni samczej mięso pochodzące od 19 knurów i 2 kozłów, jako pośledniej jakości, przekazano pod deklaracją do sprzedaży w taniej jatce. Mięso pochodzące od 1 cielęcia, odznaczające się nieprzyjemną wonią, uznano za pośledniej jakości i postąpiono jak z powyższem.

9. Nasiąki mięśni krwią wskutek urazów mechanicznych (przerwania włókien mięsnych, złamań kości z wylewem krwi do tkanki mięśniowej).

Mięso wskutek powyższych przyczyn krwawe, zaliczono do pośledniej jakości z uwagi na małą odporność mięsa i przekazano pod deklaracją do sprzedaży w taniej jatce, względnie zniszczono.

Jako mniej wartościowe sprzedano pod deklaracją: 2 tułowie, dwie połowy i dwie pojedyncze ćwierci rogaczny, 2 tułowie owcze, zniszczono natomiast jako nieprzydatne, dwie ćwierci rogaczny i 1 ćwierć koniny.

10. Wskutek niedostatecznego wykrwawienia oddano do sprzedaży pod deklaracją, jako mięso pośledniej jakości: 5 tułowi rogaczny, 2 tułowie cielęce, 11 tułowi nierogaczny, 2 tułowie owcze, zniszczono jako nieprzydatne 2 tułowie końskie.

11. Mięso niedojrzałe. Mięso 2 cieląt, jako niedojrzałe oddano do sprzedaży pod deklaracją, jako mało wartościowe.

12. Zwapnienia w mięśniach i organach. Zwapnienia w mięśniach (cewy Mieschera) w znacznej ilości, zaobserwowano u 3 świń (1 mięso z wyjątkiem tłuszczu uznano jako nieprzydatne, mięso reszty sztuk jako mniej wartościowe).

Zwapnienia robacze w wątrobie zanotowano u 1 krowy, 3 owiec, 1 kozy, 9 koni — w płucach: u 2 koni — w płucach i wątrobie u 2 koni.

13. Zmiany chorobowe w nerkach, w postaci torbieli znaleziono u 18 świń i 8 krów — wodonercza u 1 krowy, 3 świń i 1 owcy — kamicy nerek u 2 krów.

14. Wskutek zanieczyszczenia płuc treścią pokarmową, względnie wodą przy parzeniu nierogacizny, odrzucono jako nieprzydatne: 110 płuc, pochodzących od rogacizny, 5 płuc od nierogacizny, 96 płuc owczych i 6 płuc, pochodzących od kóz.

15. Poza rzeźnią dobitych i zapóźno wytrzewionych zwierząt przywieziono ogółem 12 sztuk (3 krowy, 1 szt. bydlą młocianego, 1 cielę, 5 świń i 2 owce).

Padłych zwierząt przywieziono 26 sztuk (4 krowy, 2 cielęta, 19 świń i 1 owcę). Wszystkie wymienione sztuki zniszczono jako nieprzydatne do spożycia ludzkiego.

STRESZCZENIA I OCENY.

Dr. med. Ischlondski. Nowa klatka dla małych zwierząt doświadczalnych. (Ein neuer Käfig für kleine Versuchstiere).

Autor podaje, że dotychczasowe urządzenia klatek na zwierzęta doświadczalne (świnki morskie, króliki) ze względu na bardzo prymitywne urządzenia, w żadnym stosunku nie odpowiadają wymogom życia naturalnego, co wpływa bardzo niekorzystnie tak na robione doświadczenia jak i stan zdrowotny zwierząt.

Przedewszystkiem brak odpowiednich urządzeń w klatce na karmę, czyni ją prawie zawsze zmieszaną z odchodami, słomą i sianem nasiąkniętym moczem zanieczyszczającą powietrze, którem zwierzę oddechać musi, a co wpływa bardzo ujemnie tak na stan fizyczny jak i psychiczny zwierzęcia, zwierzę takie siedzi ponure i apatyczne.

Autor podaje, że na podstawie swojego 10-letniego doświadczenia skonstruował klatkę, która w zupełności odpowiada wymogom życia naturalnego.

Podaje dwa modele: jeden mniejszy dla świnek morskich, drugi większy dla królików.

Model I. (dla świnki morskiej).

Klatka długości 500 mm. szer. 320 mm. wys. 340 mm. Szkielet zrobiony z drutu grubszego, ściany z siatki drucianej o oczku mniej więcej 12 mm², podłoga z plecionki o oczku 6 mm².

Do zbierania odchodów służy wanienka z blachy cynkowej wysok. 50 mm, w którą to wstawia się klatkę na sztyftach dług. 25 mm, tak, że między dnem klatki a wanną jest wolna przestrzeń. Wanna jest zaopatrzona na rogach w uszka, do których zapomocą odpowiednich haczyków przytwierdza się klatkę.

Wiekło stanowi równocześnie drzwi klatki, które się zamyka przy pomocy odpowiednio urządzonego rygielka.

Urządzenie na karmę:

Do podawania siana służy zrobiona z siatki drucianej o odpowiednim oczku drabinka (podobnie jak żłobu), która umocowana jest ukośnie od górnej ściany nadół około 100 mm. nad podłogą.

Ziarno podaje się do blaszanej misy przytwierdzonej do bocznej ściany w rogu zapomocą drucianego pierścienia.

Buraki, liście kapusty i t. d. wbija się na odpowiednio gruby drut cynkowy, który umocowuje się w dowolnej wysokości do przeciwnych ścian klatki z jednej strony zapomocą uszka, z drugiej zapomocą korka gumowego.

Model II. (typ większy dla królika).

Rodzaj i jakość materiału ten sam, różni się tylko wymiarem mianowicie: dł. 700 mm., wys. 520 mm., szer. 450 mm., drzwi tylko znajdują się z przodu i otwierają się nabok.

Stosownie do urządzenia drzwi, drabinka jest przymocowana na ścianie bocznej, pozostałe urządzenia jak w modelu I.

Korzyści tej konstrukcji:

- 1) Bardzo mały koszt sporządzenia.
- 2) Zabezpieczenie warunków higienicznych, ponieważ pokarm nie styka się z odchodami i w miarę potrzeby zostaje podawany w stanie zupełnie czystym, co ma bardzo ważne znaczenie biologiczne (autor podaje, że jako ściółki należy używać wełny drzewnej, która jest przemakalna a niejadalna, co zmusza zwierzę do pobierania karmy z odpowiednich urządzeń).
- 3) Możliwość kontroli nad jakością spożywanej karmy, co ma ważne znaczenie dla badania rozwoju i przemiany materji.
- 4) Zmniejszenie kosztów żywienia, ponieważ podawana karma jest wyzyskana bez strat, co w zwyczajnej konstrukcji jest niemożliwe.
- 5) Ruchy, jakie zwierzę musi wykonywać przy spożywaniu karmy, przedstawiają pewnego rodzaju gimnastykę, zbliżoną w dużej mierze do warunków naturalnych, przylem i śmiertelność hodowanych zwierząt obniża się prawie do zera.

Prócz tych korzyści, powyższe urządzenia hodowlane wpływają

bardzo korzystnie na stan psychiczny i fizyczny zwierzęcia, co ma bardzo ważne znaczenie tak dla badacza, jak i hodowcy.

Uwaga: Klatkę należy czyścić raz w tygodniu.

Weisbrodt.

Bittner. O skręcie ciężarnej macicy u bydła roga-
tego. (Ueber Torsio uteri gravidi des Rindes). T. R. 1926.

Jedną z najczęstszych przyczyn ciężkiego porodu u bydła jest skręt macicy ciężarnej. Zdaniem autora skręt macicy występuje wówczas, jeśli do przyczyn zewnętrznych dołączają się silne bóle porodowe. Predyspozycję do powstania tej choroby stanowią: wąskie stanowisko, złe odżywienie, stabilizacja i właściwości anatomiczne organów rodnych. Choroba ta powstaje w stadium otwierania się szyjki macicznej. Najczęściej spotyka się $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ skrętu na lewo. Prawie we wszystkich wypadkach — gdzie racjonalna pomoc wcześniej była podana — udało się poród uskutecznić, a to przez uchwycenie płodu za główkę lub pośladek — i odkręcanie w przeciwnym kierunku skrętu. Odkręcenie macicy przy zupełnie zwartej szyjce macicznej — udaje się tylko przez tarzanie ciała matki. Przy torsio uteri ante cervicem — ekstrakcja płodu bez odkręcania macicy udaje się tylko przy małych płodach.

Mulak.

Dr. Peter Schwarz. Łatwy do sporządzenia aparat, służący do pobierania większej ilości krwi. (Ein leicht improvisierbarer Apparat zur Entnahme grösserer Blutmengen.)

Autor podaje nową konstrukcję aparatu do pobierania większej ilości krwi, łatwy w użyciu tak na klinice, jak i poza kliniką (sam autor używał tego aparatu przy pobieraniu krwi rekonwalescentów po przebytej szkarlatynie, znajdujących się w prywatnym leczeniu).

1) Aparat taki usuwa niedogodność wygotowywania strzykawki, co jest bardzo uciążliwe w prywatnych domach,

2) Mała strata czasu,

3) Wygodniejszy w użyciu,

4) Większa pewność jałowego pobrania krwi,

5) Niezależność od pojemności strzykawki, ponieważ tym aparatem można pobierać dowolne ilości krwi.

Konstrukcja aparatu:

Cały aparat składa się z flaszki, wewnątrz ze szklanymi pudełkami, szyjka zatkana w dwu miejscach przedziurawionym korkiem gumowym, w których są umieszczone dwie szklane rurki (podobnie jak w tryskawce), jedna rurka jest połączona gumowym drenem z ostrą kaniulą, owiniętą w podwójną bibułę.

Druga rurka, której część znajdująca się wewnątrz flaszki jest nieco krótsza, połączona jest zapomocą drenu gumowego (dł. około 20 cm) z małą rurką szklaną, zatkaną wyjałowioną watą, która służy jako uszkiełko.

Aparat sterylizuje się $\frac{1}{2}$ h przy ciśnieniu $\frac{1}{2}$ atmosfery. Po wyjęciu z autoklawu, należy oba dreny zacisnąć ściskaczami, a ewentualne nieszczelności korka należy zalać parafiną.

Bezpośrednio przed użyciem aparatu, należy zeń zapomocą ustnika wyssać powietrze aż do zapadnięcia się ścian drenu.

Zapomocą w ten sposób rozrzedzonego powietrza we flaszcze aspirować można po wbiciu igły do żyły krew. W tych warunkach krew wypełnia flaszkę w szybkim strumieniu.

Weisbrodt.

Benesch F. Metoda znieczulania u bydła — przy zwalczaniu niepłodności sposobem Albrechtsen'a. (Eine Anästhesierungsmethode am stehenden Rind für das Albrechtsensche Verfahren der Sterilitätsbehandlung, W. t. Mschr. 1926).

W celu łatwiejszego przeprowadzenia zabiegu Albrechtsena przy zwalczaniu bezpłodności u bydła — poleca autor znieczulenie miejscowe organu rozrodczego. W tym celu stosuje Tutocainę „Bayer“ w ilości 0.5 w 1% roztworze. Igłę średniej grubości wbija pomiędzy 1—2 krąg ogonowy — głęboko 2—5 cm — następnie wstrzykuje płyn wyżej wspomniany, ogrzany do temperatury ciała zwierzęcego. Po 10—15 min. następuje zupełne znieczulenie, które znika po 60—75 min. Nie zauważono szkodliwych następstw.

Mulak.

Lottermoser E. Przyczynę do znajomości „epulis“ u koni. D. t. W. 1926, Nr. 31.

Nazwą „epulis“ oznacza się według Virchow'a nowotwory na dziąsłach i wyrostkach zębodołowych. Jakkolwiek nazwa ta może nie odpowiada dzisiejszym zapatrywaniom na sprawę nowotworów, to jednak jako pojęcie zbiorowe jest bardzo praktyczną. Rokowanie przy tem schorzeniu jest bardzo rozmaite, zależnie od wielkości, miejsca usadowienia się i złośliwości nowotworu. Przy dzisiejszym stopniu rozwoju chirurgii najwłaściwszym leczeniem jest zabieg operacyjny, poprzedzony usunięciem chwilejących się zębów. Nowotwory usadowione w okolicy zębów trzonowych, najlepiej usunąć zapomocą drutowego lub łańcuszkowego odgniatacza i to na jeden raz lub częściami. Uszypułowane, o małych podstawach nowotwory dziąsła tuż przed zębami trzonowymi, odcina się nożyczkami Cooper'a; jeżeli natomiast w tem miejscu podstawa nowotworów jest szeroka, wówczas po odpowiednim okrojeniu, wyłuszcza się nowotwór stosownie do jego rodzaju nożem i nożyczkami lub dłutkiem. Wybijałości nowotworowe wychodzące z zębodołów należy przy pomocy noża, nożyczek i ostrej łyżeczki usunąć doszczętnie celem ochrony przed nawrotami; z tych również względów nowotwory złośliwe usuwa się z odpowiednią częścią sąsiedniej tkanki zdrowej. Krwawienia powstrzymuje się najlepiej zapomocą przyżegnienia, a stosowanie środków nadżerających jest przeciwwskazane, a literatura nie podaje opisu pomyślnego ich działania, mianowicie wrzodziejącego rozpadu tkanki nowotworu; nie powstrzymują one również rozrostu jego. Mogą one natomiast działać szkodliwie w ten sposób, że śluzówka otoczenia nowotworu ulega również nadżarciu lub mogą zostać połącznione ze śliną. Jako pooperacyjne leczenie zaleca się przepłukiwania jamy ustnej wodnymi roztworami środków odkażających lub ściągających, a po usunięciu większych nowotworów, po których zostaje rana o znacznej powierzchni, należy podawać karmę miękką i pójła odżywcze.

Gajewski.

Ernst Joest. Zniekształcające zapalenie kręgow u konia. (Ueber Spondylitis deformans beim Pferde). Berliner Tierärztliche Wochenschr. J. 1926, Nr. 31.

Przewlekłe zeszywnienie (ankylosis) kręgosłupa, występuje u ludzi w dwóch anatomo-patol. różnych postaciach:

1) Jako zniekształcające zapalenie kręgow (Spondylitis deformans), przy którym trzony kręgow po stronie wentralnej połączone są ze sobą nieruchomo mostkami kostnymi, wytworzonymi wskutek periostitis ossificans. To schorzenie jest dość częste i dotyczy zwykle pojedynczych odcinków kręgosłupa.

2) Jako Spondylitis ankylopoetica (choroba Bechterewa), przy której przychodzi do kostnego połączenia wyrostków stawowych kręgow. To schorzenie jest rzadsze i obejmuje prawie z reguły cały kręgosłup.

U koni ma się do czynienia tylko ze spondylitis deformans, natomiast spondylitis ankylopoetica u zwierząt do teraz nie stwierdzono.

Spondylitis deformans jest schorzeniem nie rzadko u konia przebiegającym, szczególnie u koni wierzchowych i to we wieku średnim i starszym. Schorzenie to nie dotyczy zwykle całego kręgosłupa, lecz tak jak u ludzi poszczególne odcinki, zwłaszcza część piersiową i lędźwiową. Kręgosłup w przeciwieństwie do człowieka nie doznaje żadnych wygięć. Sztywność kręgosłupa występująca u szczytu schorzenia, jest spowodowana przez nowotworzenia kostne na trzonach kręgowych. One to łączą mostkowato przestrzenie międzykręgowe i unieruchamiają przez to kręgosłup. Nowowytworzona kostnina jest z trzonami kręgowymi nieprzerwanie połączona i umiejscowiona na wentralnej powierzchni trzonów kręgowych. Może jednak przerzucić się i na powierzchnie boczne. Kostnina ta jest najsilniej rozwinięta ponad przestrzeniami międzykręgowymi i w ich sąsiedztwie. Przedstawia się tam w postaci guzowatych, w niektórych przypadkach wielkości jaja kurzego dochodzących i na boki wysterczających wyniosłości, a one łączą się znowu przez plastyczne, mało wyniosłe w przeciwieństwie do poprzednich narośla kostne, leżące w środku pojedynczych trzonów kręgowych. Powierzchnia nowowytworzonej kości jest z reguły gładka. Niektóre z guzowatych narośli kostnych na wentralnej powierzchni trzonów kręgowych posiadają rozpadliny. W tych miejscach jest ten pomost kostny niezamknięty i dozwala jeszcze na pewien ruch sąsiadujących kręgow. O ile schorzały kręgosłup w tem miejscu rozdzielimy, to widać, że obie połowy takiego nieciągłego pomostu kostnego, przedstawiają klamrowato w sobie wchodzące exostozy obu stykających się trzonów kręgowych, których powierzchnie stawowe są niezmiennione.

W najczęstszych przypadkach przedstawiają się wybujałości na trzonach kręgowych, jako jednolita gładka masa kostna, tworząca nad przestworami międzykręgowymi płaskie wyniosłości. Powierzchnie stawowe wyrostków kręgowych odnośnych kręgow są zazwyczaj niezmiennione. Przy silnem jednak schorzeniu mogą również i na ich brzegach wytworzyć się narośla kostne z następową ankylozą. I w tego rodzaju przypadkach na pierwszy plan wysuwają się bujania kostne na kręgach, tak że rozpoznanie spondylitis deformans nie ulega wątpliwości.

Narośla kostne kręgów piersiowych, obejmujące powierzchnie stawowe żeber, zdarzają się rzadziej.

Schorzenie rozpoczyna się tem, że chrząstki międzykręgowe wskutek wzrastającego zwłóknienia substancji podstawowej, tracą na elastyczności, a wskutek doznawanego ciśnienia, powierzchnia ich rozszerza się i spłaszcza, co jest wedle Vogta przyczyną wystających nierówności między kręgami. Wskutek zmniejszenia elastyczności chrząstek międzykręgowych następuje obniżenie własności ich rozpraszających wstrząśnienie i rozkładających ciśnienie, przez co kręgi są więcej narażone na uszkodzenie z następowym periostitis ossificans, umiejscowionej w pierwszej linii po stronie wentralnej kręgów.

W następstwie tego zapalenia okostnej powstają wybujałości kostne ponad przestworami międzykręgowymi z następową ankylozą.

Periostitis ossificans i tworzenie się exostoz są właściwą istotą spondylitis deformans.

W kostnieniach kręgowych u konia bierze też udział ligam. longitud. ventrale. Powieź ta jest z powodu chronicznego tendinitis zgrubiała, żółta i wykazuje skostnienia. Więzadło to w przypadkach szczególnie silnych, może ulec zupełnemu skostnieniu, a nawet możemy wykazać w niem świeże krwawienia jako następstwo uszkodzenia. Krwawienia te według Vogta znachodzą się na trzonach kręgowych i w ich sąsiedztwie szczególnie na stronie wentralnej kręgosłupa w postaci wybroczynowych plam na lig. longitud. ventr. pod opłucną w sąsiedniej tkance tłuszczowej i łącznej i w dorsalnym odcinku mięśni międzyżebrowych.

Spondylitis deformans powoduje działanie mechaniczne, polegające częścią na ucisku prostopadle do kręgosłupa działającym, częścią na wstrząśnieniach. Te momenty występują szczególnie u koni wierzchowych i u nich też najczęściej obserwowano spondylitis deformans.

Zapalenie kręgów wywołuje u konia ból, ze względu jednak na poziome położenie kręgosłupa, znacznie silniejszy aniżeli u człowieka. Bolesność powstaje wówczas, gdy na sztywny kręgosłup działa obciążenie pionowo, lub wstrząśnienia podczas jazdy wierzchem.

Koń stara się zmniejszyć bolesność przez odpowiednią postawę. Dawniej twierdzono, że jest to tylko narowem. Należy jeszcze zaznaczyć, że przy nabytej łęgowałości grzbietu, wskutek drażnień okostnej wentralnie wygiętego kręgosłupa, występuje perispondylitis ossificans, która według Virchow'a przedewszystkiem dotyczy wyrostków kołczastych i stawowych, przyczem trzony kręgowe nie ulegają schorzeniu.

Pomimo że wytworzone i zlewające się exostozy ograniczają ruchomość kręgosłupa, nie powodują jednak jego sztywności t. zn. zrostu przestrzeni międzykręgowych. Perispondylitis ossificans przy łęgowałości konia przedstawia pod względem patogenetycznym zupełnie inny rodzaj schorzenia, aniżeli spondylitis ankylotica deformans.

Stan. Michalski.